

تفسیر قرآن
در کلام
امام هادی

نهادهای مسکن و رفاه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تفسیر قرآن در کلام امام هادی علیه السلام

نویسنده:

مهدی سلطانی رنانی

ناشر چاپی:

مجهول (بی جا ، بی نا)

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	تفسیر قرآن در کلام امام هادی (ع)
۶	مشخصات کتاب
۶	مقدمه
۷	تازه بودن قرآن در همه زمان ها
۸	تفسیر آیه شریفه ی «م تریدون أن تسألوا رسولکم»
۸	تفسیر «میسر»
۹	تفسیر آیه مباهله
۹	سرزنش تشبیه کنندگان
۹	تفسیر «لیغفر لک الله ما تقدم»
۹	تفسیر آیه «يوم يعض الظالم على يديه»
۹	تفسیر «تبت يدا أبي لهب»
۱۰	فضیلت سوره «هل أتى»
۱۰	تفسیر «یل هم أضل»
۱۰	پاورقی
۱۳	درباره مرکز

مشخصات کتاب

نویسنده: مهدی سلطانی رنانی

ناشر: مهدی سلطانی رنانی

موضوع: امام هادی (ع)

یادداشت: مقاله

مقدمه

قرآن کریم در اندیشه، گفتار و کردار پیامبر اعظم و اهل بیت او، تجسم و عینیت تمام یافته و سیر کریمانه و سخنان حکیمانه ی آنان، مستقیم یا غیر مستقیم، روشنگر کتاب الهی در ابعاد گوناگون آن است. یکی از رسالت های مهم امامان معصوم، تبیین احکام و تفسیر قرآن بود. میراث قرآنی ارزشمندی که از حضرت امام هادی علیه السلام باقی مانده است، از ذخایر عظیم تفسیری معصومان علیهم السلام است. در این مقاله تفسیر برخی آیات را از منظر ایشان می آوریم. اما ابتدا به یکی از مباحث فکری و عقیدتی دوران امام هادی علیه السلام اشاره می کنیم. به گفته ی محققان، بحث در باب مخلوق بودن قرآن، از اواخر حکومت بنی امیه آغاز شد و نخستین بار، جعد بن درهم، معلم مروان بن محمد آخرین خلیفه ی اموی، این بحث را مطرح کرد. او این فکر را از ابان بن سماعان و ابان نیز از طالوت بن اعصم یهودی فرا گرفته بود. [۱] گروه معتزله نیز که در مسائل عقیدتی کند و کاو عقلی بیش از حدی می کردند و این بحث را در صفات خدا مطرح ساخته بودند، با قدیم بودن قرآن که اشاعره و اهل حدیث از آن جانبداری می کردند، به مخالفت برخاستند. در زمان امام هادی علیه السلام سخت گیری ها و اصرار معتزله بر روی مخلوق بودن قرآن، سبب نفرت مردم از آنان شد و متوکل عباسی خود جانب اهل حدیث و اشاعره را گرفت و مسئله معروف به «معنه القرآن» را خاتمه داد، ولی بحث همچنان رونق داشت و تا مدت ها

در جامعه‌ی اسلامی مطرح بود. [۲] امام هادی علیه السلام مصلحت را سکوت در برابر این بحث و جدال فکری دید و مسلمانان را از چنین مباحث بیهوده‌ای برحذر داشت. ایشان در پاسخ یکی از شیعیان بغداد نوشت: «بسم الله الرحمن الرحيم. خداوند ما و تو را از دچار شدن به این فتنه حفظ کند که در این صورت بزرگ‌ترین نعمت را بر ما ارزانی داشته است، و گرنه هلاکت و گمراهی است. به نظر ما بحث و جدال درباره‌ی قرآن که مخلوق است یا قدیم؟ بدعتی است که سؤال کننده و جواب دهنده در آن شریک اند؛ زیرا پرسش کننده دنبال چیزی است که سزاوار او نیست و پاسخ دهنده نیز بی جهت خود را به زحمت و مشقت می‌افکند که بیرون از توان او است. خالق، جز خدا نیست و به جز او همه مخلوق اند. قرآن نیز کلام خداست و از پیش خود اسمی برای آن قرار مده که از گمراهان خواهی گشت. خداوند ما و تو را از مصادیق سخن خود قرار دهد که می‌فرماید: متقیان کسانی هستند که در نهان از خدای خویش می‌ترسند و از روز جزا بیمناک اند». [۳].

تازه بودن قرآن در همه زمان‌ها

یعقوب بن سکیت نحوی می‌گوید: امام هادی علیه السلام فرمود: «إن الله تعالى لم يجعله لزمان دون زمان و لالناس دون ناس، فهو فی کل زمان جدید، و عند کل قوم غض إلى یوم القیامة؛ خدای سبحان قرآن را برای زمان خاص بدون زمان دیگر، و برای مردمی خاص بدون مردم دیگر، قرار نداده است. از این رو، قرآن تا قیامت در هر زمان نو، و نزد هر ملتی تازه

تفسیر آیه شریفه ی «ام تریدون أن تسألوا رسولکم»

[بقره / ۱۰۸]. حضرت امام حسن عسکری علیه السلام از امام هادی علیه السلام نقل می کند که فرمود: ام تریدون؛ یعنی بلکه ای کفار قریش و یهود! شما از پیامبر خود همان معجزات پیشنهاد شده ای را که نمی دانید آیا به صلاحتان است یا نه می خواهید که قبلاً آن را از موسی خواستند، و به ایشان پیشنهاد کردند، و گفتند که: لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمْ الصَّاعِقَةُ [۵]؛ ما هرگز به تو ایمان نمی آوریم تا خدا را آشکارا ببینیم، پس صاعقه شما را فرا گرفت». و من یتبدل الکفر بالایمان؛ یعنی پس از پاسخ پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم به ایشان که: آن درخواست پیشنهادی به خدا به مصلحتشان نیست، و اگر هم درست و مصلحت باشد، پس از آوردن آن معجزات از سوی خداوند «چنانچه کسی کفر را با ایمان عوض کرد»، یعنی به معجزات ایمان نیارورد یا چون فهمید به مصلحت نیست و باید به همان براهین و معجزات موجود اکتفا کند، قبول نکند و کفر را با ایمان عوض کند، لجاجت ورزد و حجت راستین حق را نپذیرد، فقد ضلّ سواء السبیل؛ یعنی از راهی که به بهشت می رسد، گمراه شده و در راهی که به دوزخ می رسد، گام نهاده است...» [۶].

تفسیر «میسر»

ابراهیم بن عنبسه به امام هادی علیه السلام نوشت: چنانچه سرور و مولایم مصلحت بدانند، بفرماید که مراد از «میسر» در آیه شریفه یَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ [۷] چیست؟ امام هادی علیه السلام در پاسخ نوشت: هر چه با آن قمار شود، میسر است و هر مست کننده ای حرام است. [۸].

تفسیر آیه مباهله

«آیه مباهله در سوره آل عمران / ۶۱ آمده است: فَفَعَلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهَلُ فَنَجْعَلُ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ.» عیاشی نقل کرده است امام هادی علیه السلام در تفسیر آیه شریفه مباهله فرمود: «و اگر می فرمود: بیایید مباهله کنیم و لعنت خدا را بر شما قرار دهیم، آنان برای مباهله نمی آمدند، و گرنه خدا می داند که پیامبرش پیام های او را به مردم می رساند و دروغگو نیست.» [۹].

سرزنش تشبیه کنندگان

صدوق نقل می کند: محمد بن عیسی از امام هادی علیه السلام درباره آیه شریفه وَ الْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ السَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ [۱۰] پرسید. فرمود: خدای سبحان سرزنش کرده کسی را که او را به خلقتش تشبیه می کند. آیا نمی بینی که در صدر آیه می فرماید: و ما قدروا الله حق قدره؛ «و خدا را چنان که شایسته است نشناخته اند» که می گویند: «تمام زمین در روز قیامت، در قبض اوست و آسمان ها پیچیده در دست راست او»؛ نظیر آنجا که خدای سبحان می فرماید: «و خدا را آن چنان که شایسته است، نشناخته اند که می گویند: خدا چیزی را بر بشری نازل نکرده است». سپس خدای سبحان خود را از قبضه و یمین منزله می شمرد و می فرماید: «خداوند پاک و برتر است از آنچه با وی شریک می گردانند.» [۱۱].

تفسیر «لیغفر لك الله ما تقدم»

[فتح / ۲] استرآبادی نقل می کند: از امام هادی علیه السلام درباره آیه «تا خداوند از گناه گذشته و آینده تو درگذرد»، پرسیدند. فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم کدام گناه گذشته و آینده ای دارد؟ این گناهان گذشته و آینده ی شیعیان علی علیه السلام است که خدا آن را بر دوش پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم می نهد و از همه به خاطر او در می گذرد.» [۱۲].

تفسیر آیه «يوم يعض الظالم على يديه»

علامه مجلسی نقل می کند: به متوکل عباسی خبر دادند که امام هادی علیه السلام آیه شریفه يوم يعض الظالم على يديه يقول یا لیتنی... [۱۳] را بر خلیفه اول و دوم تطبیق می کند. متوکل گفت: با او چه کار کنیم؟ گفتند: مردم را جمع کن و از او در حضور مردم پرس. اگر همان پاسخ را داد، مردم به حسابش می رسند، و اگر غیر آن را گفت، نزد یاران خود رسوا می شود. متوکل هم قضات و بنی هاشم و یاوران خود را فراخواند و در جمع آنان از امام هادی علیه السلام پرسید. آن امام همان فرمود: اینان کسانی هستند که خدا با کنایه از ایشان سخن گفته است و بر ایشان منت نهاده و عییشان را پوشانده است. آیا امیر می خواهد آنچه را خدا پوشانده، آشکار کند؟ متوکل گفت: نه، نمی خواهم. [۱۴].

تفسیر «تبت يدا ابي لهب»

[مسد / ۱] مجلسی نقل می کند که متوکل روزی یک نویسنده ی نصرانی به نام ابا نوح را صدا کرد و اطرافیان باکنیه خواندن اهل کتاب را جایز نشمردند. متوکل استفتا کرد و پاسخ های گوناگون شنید. از امام هادی علیه السلام نیز آن را پرسید. امام علیه السلام در پاسخ نوشت: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ. متوکل فهمید که جایز است؛ زیرا خدا کافر را با کنیه خوانده است. [۱۵].

فضیلت سوره «هل أتى»

شیخ طوسی نقل می کند که علی بن عمر عطار گفت: در روز سه شنبه خدمت امام هادی علیه السلام رسیدم. فرمود: تو را دیروز ندیدم. عرض کردم: در روز دوشنبه حرکت به سوی مقصد را دوست ندارم. امام هادی علیه السلام فرمود: ای علی! هر که می خواهد خدا او را از شر روز دوشنبه حفظ کند، در رکعت اول نماز صبح آن، سوره هل أتى را بخواند. سپس امام هادی علیه السلام آیه ی: فَوَقَاهُمُ اللَّهُ وَشَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا [۱۶] را خواندند. [۱۷].

تفسیر «بل هم أضل»

شیخ طوسی با سند خود از عبید الله بن محمد تمیمی نقل می کند که گفت: در سامرا از سرورم ابوالحسن امام هادی علیه السلام شنیدم که می فرمود: اراذل و اوباش، قاتلان پیامبران اند، و عامه، نامی است که از عمی به معنای نابینایی گرفته شده است و خداوند نخواست ایشان را فقط به چارپایان تشبیه کند؛ از این رو، فرمود: بل هم اضل [۱۸]؛ «بلکه گمراه ترند». [۱۹].

پاورقی

[۱] ر.ک: تاریخ تمدن اسلام، ترجمه علی جواهر کلام، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۳۶ش، ج ۳، ص ۲۱۴.

[۲] برای آگاهی بیشتر درباره بحث خلق قرآن می توانید به منابع ذیل رجوع کنید: تاریخ الخلفاء، سیوطی، ص ۳۰۶-۳۱۲؛ ضحی الاسلام، احمد امین، ط ۷، قاهره، المكتبة المصرية، ج ۳، ص ۱۵۵-۲۰۷؛ بحوث الملل و النحل، جعفر سبحانی، ط ۲، قم، لجنة اداره الحوزه العلمیه، ۱۴۱۱ق، ج ۲، ص ۲۵۲۲۶۹.

[۳] التوحید، صدوق، تهران، مکتبه الصدوق، ۱۳۸۷.ق، ص ۲۲۴، ح ۴؛ الأمام الهادی من المهد الى اللحد، ص ۱۵۶، ح ۱۹؛ انبیاء / ۴۹: الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ.

[۴] الامالی، شیخ طوسی، ص ۵۸۰، ح ۱۲۰۳؛ بحار الأنوار، ج ۹۲، ص ۱۵، ح ۹.

[۵] بقره / ۵۵.

[۶] بحار الانوار، ج ۱۷، ص ۴۲۱، ح ۴۷؛ فرهنگ جامع سخنان امام هادی، ص ۱۲۴-۱۲۰.

[۷] بقره / ۲۱۹.

[٨] تفسير العياشي، ج ١، ص ١٠٥، ح ٣١١.

[٩] تفسير العياشي، ج ١، ص ١٧٦، ح ٥٥؛ بحار الانوار، ج ٢١، ص ٣٤٢، ح ٩.

[١٠] زمر / ٦٧.

[١١] التوحيد، صدوق، ص ١٦٠، ح ١، معاني الأخبار، ص ١٤، ح ٤.

[١٢] بحار الانوار، ج ٢٤، ص ٢٧٣، ح ٥٧؛ فرهنگ جامع سخنان امام هادي عليه السلام، ص ١٥٢.

[١٣] فرقان / ٢٧.

[١٤] بحار الانوار، ج ٣٠، ص ٢٤٦، ح ١١٣ و ج ٥٠، ص ٢١٤، ح ٢٦.

[١٥] بحار الانوار، ج ١٠، ص ٣٩١، ح ٤؛ فرهنگ جامع سخنان امام هادي، ص ١٥٤.

[١٦] انسان / ١١.

[١٧] الأمالي، شيخ طوسي، ص ٢٢٤، ح ٣٨٩.

[١٨] فرقان / ٤٤.

[١٩] الامالي، شيخ طوسي،

ص ٤١٣، ح ١٢٦٧؛ بحار الانوار، ج ٧٠، ص ١١، ح ١٢.

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریان‌های اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می‌نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

